

**ДОКУМЕНТАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ВИДАВНИЧО-ПУБЛІЦИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІЯЧІВ
УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ
(СОБОРНОПРАВНОЇ) В ЕМІГРАЦІЇ
ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ**

Українські церковно-визвольні змагання тривали у 1917–1921 рр. до інституалізації Української автокефальної православної Церкви на Першому Всеукраїнському православному церковному Соборі УАПЦ, який відбувся у соборі св. Софії Київської впродовж 14–30 жовтня 1921 р. Багато з тих діячів, які увійшли до складу інституалізованої УАПЦ у 1921 р., вміщували свої публікації на шпальтах українських видань з проєктами реформування церковного життя на національних засадах. Але ці видання виходили друком нетривалий час і з приходом радянської влади їх видання припинилося. Натомість, власне церковні видання всіх напрямів почали виходити друком в УСРР тільки за дозволом влади і в форматі, який від представників церков вимагали відповідні відділи.

Питома вага опублікованих за межами України в міжвоєнний період джерел дуже мала. Натомість у післявоєнний період такі видання починають з'являтися спочатку у таборах для переміщених осіб у Німеччині та Австрії, а потім у США та Канаді, куди переїхали представники УАПЦ (Соборноправної). Незважаючи на їх малочисельність, вони спромоглися перевидати друком деяку кількість джерел з документальної спадщини УАПЦ 1921 р., а також спогади учасників подій. Щоправда, серед таких спогадів відсутні капітальні праці, натомість оприлюднено багато невеликих публікацій у церковній періодиці (“Бюлетень Благівісництва й Краєвої ради УАПЦ у Західній Німеччині”, “Церква й Життя” як видання Українського Православного Братства ім. Митрополита Василя Липківського в США та ін.).

Цікавою особливістю видання друкованих джерел в українській церковній діаспорі є та, що вони наслідують навіть зовнішньо вигляд книжок і брошур 1920-их рр. в Україні і таким чином продовжують цю справу так, якби продовжувала діяти сама УАПЦ формації 1921 року. Художнє оформлення видань, шрифти, зображення Св. Софії з написом “УАПЦ”, тернового вінку навколо зображення Києво-Софійського собору, орнаменти – все це повинно було відповідати загальній ідеї

І. Преловська, Документальні джерела...

тяглості існування УАПЦ 1921 р. До того ж на обкладинці багатьох видань було розміщено портрет митрополита УАПЦ Василя Липківського.

Продовженням розвитку публікацій документальної спадщини УАПЦ формації 1921 р. вже після зникнення цієї Церкви в СРСР стала діяльність таких діячів з числа найбільш активних діячів УАПЦ (Соборноправної), як Іван Гаращенко¹, Василь Потієнко², о. Демид Бурко³, о. Митрофан Явдась⁴, сп. Євген Бачинський, дружина Володимира Чехівського – Олена Чехівська та інші. Пізніше приєдналися нащадки тих, хто були репресовані в міжвоєнний період.

У 1941–1944 рр. УАПЦ на чолі з митрополитом Полікарпом (Сікорським) відродилася на території України, прийнявши до свого складу тих священно- і церковнослужителів, які вижили після репресій і відновили церковне служіння у звільнених від радянської адміністрації містах і селах. З 1944 р. місцеперебуванням керівництва УАПЦ стає Польща, згодом – Німеччина. Там же було прийнято назву “УАПЦ на чужині”. Після смерті Полікарпа (Сікорського) його наступником став митрополит Никанор (Абрамович) (1953–1968).

Після 1944 р. УАПЦ на чужині управляли Священний Синод і Собор Єпископів. При Синоді існував Науково-Богословський Інститут (НБІ), який займався перекладами й видаванням богослужбових книг українською мовою. Професором цього Інституту був Іван Власовський, який умістив до свого “Нарису...” велику кількість витягів або й цілих документів з канцелярії ВПЦР. Автор ніде не повідомив звідки у нього ці документи, які він надрукував.

Натомість, прихильники УАПЦ формації 1921 р. вважали, що УАПЦ на чолі з митрополитом Полікарпом (Сікорським) відступила від засад та ідеалів УАПЦ 1921 р. і взагалі зрадила їх. Ієрархія УАПЦ на чолі з Полікарпом (Сікорським) майже повністю вела свої походження з ієрархії Православної Автокефальної Церкви в Польщі і не

---

¹ Священик о. Іван Гаращенко, *Матеріали до історії Української Автокефальної Православної Церкви. 1921–1971*, Чикаго, 1975, 440 с.

² В. Потієнко, *Відновлення ієрархії Української Автокефальної Православної Церкви*, Новий Ульм, 1971, 68 с.

³ Протопресвітер Демид Бурко, *Українська Автокефальна Православна Церква – вічне джерело життя*, Саут-Бавнд-Брук; Н. Дж., 1988, 392 с.

⁴ Протопресвітер Митрофан Явдась, *Українська Автокефальна Православна Церква. Документи для історії Української Автокефальної Православної Церкви*; Мюнхен; Інгольштадт, 1956, 228 с.

визнавала засад соборноправності, які виголошувалися в канонах УАПЦ 1921 р. Саме в цей період починається інтенсивний процес видання друком тих документів з життя та діяльності УАПЦ 1921–1930 рр., які були вивезені за кордон емігрантами з України. Головною причиною видання друком спадщини УАПЦ стало ідейне протистояння між УАПЦ, на чолі з митрополитом Полікарпом (Сікорським), і представниками Ашаффенбурзького розколу під назвою УАПЦ (Соборноправна), який утворився у 1947 р.

Але кількісно переважав той масив документальних джерел, який опинився в канцелярії митрополита Полікарпа (Сікорського). Тому розподіл опублікованих джерел виявився досить нерівномірним. Першорядні програмні документи було уміщено до “Нарису...” І. Власовського, натомість спогади та окремі брошури авторства митрополита Василя Липківського, В. Чехівського та інших діячів разом зі спогадами, оприлюднила УАПЦ (Соборноправна).

Відродження УАПЦ 1921 р. було деклароване 23–24 жовтня 1947 р. в Ашаффенбурзі на з’їзді 67-ми його учасників. До Ашаффенбурзького розколу приєднався єп. Григорій (Огійчук) зі складу ієрархії УАПЦ 1942 р. Рішенням Священного Собору єпископів єпископа Григорія було позбавлено єпископського сану і відлучено від Церкви (пр. 8 III Всел. Соб., 10–11 пр. Св. Ап., 9 Карфаген. соб., 14 Двукрат. Соб.). Митрополит Полікарп (Сікорський), архієпископи Ніканор (Абрамович), Ігор (Губа), Михайл (Хороший), Генадій (Шиприкевич) та єпп. Володимир (Мальцев), В’ячеслав (Лисицький), Сергій (Охотенко), Платон (Артем’юк) – видали “Соборне Архипастирське Послання”, в якому виголосили анатему на УАПЦ 1921 р. Виголошення анатем на цю частину УАПЦ знаменувало собою розкол між православними українцями, який існує і до сьогодні. Головним критерієм визначення належності до тієї чи іншої гілки Української Церкви було покладено ставлення до УАПЦ 1921 р. і ще точніше, до висвяти митрополита Василя Липківського 23 жовтня 1921 р. в соборі Святої Софії руками пресвітерів.

Було позбавлено священного сану і відлучено від Церкви пресвітерів Демида Бурка, Константина Данилевського, Олександра Попова, Митрофана Явдася, Петра Стельмаха, Івана Чумака і Григорія Антохова (Ап. прав. 31, 34 пр. VI Всел. Соб., Карфаген. Соб. 10, 64, Двукрат. Соб. 13). Було також відлучено від Церкви мирян, які були кваліфіковані як

І. Преловська, Документальні джерела...

організатори розколу, – Івана Бакала, Івана Гаращенко, Аркадія Яременка, Василя Дубровського, Павла Яцевича, Миколу Ковшуна та Андрія Макаренка. Настоятелі таборових парафій у Німеччині зачитали в храмах документ про анатему УАПЦ (Соборноправної).

Євген Бачинський, який з початку 1920-х рр. був представником УАПЦ у Західній Європі і листувався з митрополитом Василем Липківським, був хіротонований во єпископа УАПЦ (Соборноправної) 7 травня 1955 р. у Флоренції (Італія). Його привітали 5 парафій УАПЦ (Соборноправної) в Німеччині та інші представники українства. УАПЦ (Соборноправна) відновила практику УАПЦ 1921 р. скликання Великих Микільських і Покрівських Зборів.

У 1955 р. керівний склад УАПЦ (Соборноправної) був такий: Всечесний Євген – керуючий єпископ УАПЦ у Західній Європі, Благовісник і Голова Краєвої Ради УАПЦ (Соборноправної) прот. Митрофан Явдась, секретар Ради – свящ. Григорій Матвієнко, члени Ради В. Дубровський, І. Матюшенко, М. Гладкий та ін. Самі себе вони називали “УАПЦ Київська”, щоб відрізнити від УАПЦ на чужині під проводом Полікарпа (Сікорського).

Після 1947 р. прихильники УАПЦ (Соборноправної) розпоршилися по всьому світі і розбудували парафії в Європі, США, Австралії, Бразилії. Вони заснували три краєві церкви УАПЦ (Соборноправної). Єпископат складався з архієпископа Григорія (Огійчука) в США, єп. Євгена Бачинського, який до того був уповноваженим УАПЦ 1921 р. в Європі та о. Дмитра Буртана, якого було висвячено во єпископа УАПЦ (Соборноправної) в Австралії з ім'ям Донат. У Канаді до УАПЦ (Соборноправної) приєднався єп. Миколай Урбанович. УАПЦ (Соборноправна) в еміграції мала друковані органи “Православний Українець” у США та “Бюлетень Благовісництва й Краєвої Ради УАПЦ в Західній Німеччині”.

УАПЦ (Соборноправна) найбільше прислужилася справі публікації документальних джерел з історії УАПЦ, оскільки саме вони були зацікавлені в ширенні інформації про УАПЦ під проводом митрополита Василя Липківського. Саме діячі з УАПЦ (Соборноправної) найбільше були зацікавлені в публікації тих джерел, які стосувалися Соборів УАПЦ 1921 і 1927 рр., оскільки не припинялася суперечка про канонічність цієї Церкви і про постанови і ухвали Соборів, які мали

розходження принаймні з устроєм, який закорінився з часів існування України в межах Російської імперії. Тому видання друком джерел УАПЦ стало одним з головних завдань УАПЦ (Соборноправної)⁵.

УАПЦ (Соборноправна) з 1947 р. видавала періодичний часопис під назвою “Бюлетень Благовісництва й Краєвої Ради УАПЦ в Західній Німеччині”. Вдалося віднайти поки що 6 чисел за 1956 рік⁶. У “Бюлетенях” друкувалися витяги з церковних календарів на біжучий місяць, фото діячів УАПЦ 1921–1930 рр., статті та спогади, хроніка подій з життя УАПЦ післявоєнного часу в Німеччині та Західній Європі. Після утворення УАПЦ (Соборноправної) у 1947 р. в Німеччині це видання було продовжене під тією ж назвою прихильниками відродження УАПЦ 1921 р., які проповідували ідеї Першого Собору УАПЦ 1921 р. та митрополита Василя Липківського.

“Бюлетень Благовісництва й Краєвої ради УАПЦ в Західній Німеччині” за січень–березень 1956 р. було присвячено Благовісникові УАПЦ В. Чехівському⁷. На початку часопису умістили його фото без зазначення дати смерті, оскільки в німецьких таборах неможливо було довідатись про розстріл Чехівського на Соловках 3 листопада 1937 р. і поховання в урочищі Сандормох. Далі було надруковано його біографію⁸. У “Бюлетені”, попри невеликий формат видання, друкувались епістолярні документи, зокрема було надруковано 2 листи: 1) “Суд над В. Чехівським і ув’язнення” – витяг з листа О. Чехівської до п. Миколи Мухи від 18 червня 1950 р., де вона переповідає свої спогади про процес “СВУ” і обставини заарештування та ув’язнення Чехівського⁹ та 2) “С. В. Петлюра про УАПЦ Соборноправну”, де

⁵ І. М. Преловська, *Джерела з історії Української Автокефальної Православної Церкви (1921–1930) – Української Православної Церкви (1930–1939): монографія*, К., 2013, с. 449–454.

⁶ Короткий огляд цих видань див.: І. Преловська, *Друковані джерела УАПЦ [частина 1]*, Наукові записки. Збірник праць молодих вчених Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, К., 2001, т. 7, с. 536–549; І. Преловська, *Друковані джерела УАПЦ [частина 2]*, Наукові записки. Збірник праць молодих вчених Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України; К.; Хмельницький, 2002, т. 8, ч. 2, с. 123–150.

⁷ *Бюлетень Благовісництва й Краєвої Ради УАПЦ в Західній Німеччині. УАПЦ (Соборноправна)*, ред. Благовісник і Голова Краєвої Ради УАПЦ в Західній Німеччині прот. Митрофан Явдась, 1(11) (Інгольштадт, 1956) 32 с.

⁸ *Ibid.*, с. 2–8.

⁹ *Ibid.*, с. 8–10.

І. Преловська, Документальні джерела...

зазначено, що редакція подає текст листа Петлюри з Парижа до Є. Бачинського в Женеві від 6 червня 1925 року¹⁰.

Взагалі у Німеччині УАПЦ (Соборноправна) друкувала матеріали з архіву Є. Бачинського, які він очевидно надав біженцям з України. У цьому листі Симон Петлюра радив Євгену Бачинському звернутися до митрополита УАПЦ Василя Липківського з тим, щоб він надіслав йому протоколи та справоздання різних з'їздів та Соборів УАПЦ починаючи з 1919 р. Зокрема це стосується повідомлення про те, що митрополит Василь Липківський звертався до Є. Бачинського з проханням стати представником УАПЦ у Західній Європі. Тому Петлюра пише: “В цьому напрямку Ви могли б дуже багато зробити, шукаючи моральної підпори для нашої Церкви в созвучних Їй православних Церквах інших народів, або й серед тих Церков, що канонічно стоять близько до неї”¹¹.

Далі він висловив жаль з приводу того, що сумний досвід 1919–1920 рр., коли боротьба за Українську державність не супроводжувалася підготовчою працею на ґрунті церковно-релігійних інтересів, і тому така діяльність могла б у майбутньому відіграти “позитивну роль для нашої національної справи взагалі”¹². У цьому ж листі С. Петлюра констатував, що УАПЦ в Києві майже нічого не видає і тому “варто було б цю справу організувати за кордоном і в умовах вільних організувати видавництво церковної літератури, коли видавати останню заборонено більшовиками”¹³. Наприкінці листа він радив Бачинському бути обережним у листуванні і не давати ніяких натяків ні на знайомство з “українською контрреволюцією”, ні з “петлюрівськими агентами”, бо це може зашкодити і діяльності самого Є. Бачинського і митрополитові Василю Липківському.

Наступне число “Бюлетеня” присвячене видатному діячеві УАПЦ – архієпископу Харківському і всієї Слобожанщини Олександру Яреценку¹⁴, фото якого опубліковано на початку числа, а біографічна

---

¹⁰ *Бюлетень Благовісництва й Красвої Ради УАПЦ...*, 1(11) (Інгольштадт, 1956) 11–14.

¹¹ *Ibid.*, с. 12.

¹² *Ibid.*

¹³ *Ibid.*, с. 13.

¹⁴ *Бюлетень Благовісництва й Красвої Ради УАПЦ в Західній Німеччині. УАПЦ (Соборноправна)*, ред. Благовісник і Голова Красвої Ради УАПЦ в Західній Німеччині прот. Митрофан Явдась, 2(12) (Інгольштадт, 1956) 32 с.

стаття, присвячена 30-й річниці арешту і заслання – на наступних сторінках¹⁵. Це число “Бюлетеня” припало на Великдень, тому було вміщено Великодне привітання правлячого єпископа Євгена Бачинського Західньо-Європейської дієцезії УАПЦ Соборноправної Київської до всечесного духовництва і всіх побожних вірних нашої Округової Церкви та на всій діаспорі перебуваючих від 6 травня 1956 р. в Ружмоні, Швейцарія¹⁶.

У цьому ж “Бюлетені” опубліковано текст резолюції Великих Покрівських Зборів УАПЦ (Соборноправної) в Західній Німеччині 25–26 грудня 1955 р., яка власне була відповіддю на анатемування її з боку УАПЦ на чужині під проводом митрополита Полікарпа (Сікорського)¹⁷. Далі надруковано відкритий лист до Редакції “Бюлетеня” і особисто до отця-редактора часопису від вдови о. Івана Гаращенко Катерини від 8 лютого 1956 р., з Міннеаполісу, США¹⁸. З цього ж числа можна дізнатися про обставини життя УАПЦ в Західній Німеччині, про діяльність ієрархів УАПЦ (Соборноправної) та проблеми, пов’язані з протистоянням різних частин УАПЦ після проголошення анатем на УАПЦ (Соборноправну)¹⁹.

Третє число “Бюлетеня” за 1956 рік містить біографічні матеріали про митрополита УАПЦ Миколая Борецького (1927–1930)²⁰. На початку числа є його фото в архієрейському облаченні, яке очевидно було взято з колективної світлини єпископату УАПЦ 1921–1926 рр., а після цього подано матеріали його життєпису²¹.

Далі в цьому числі друкуються матеріали з архіву єпископа УАПЦ Євгена Бачинського, зокрема його лист від 8 жовтня 1928 р. до митрополита Миколая Борецького з подяками за надіслані листи та інформації²², та лист Голови Директорії УНР Симона Петлюри до Євгена Бачинського від 16 вересня 1925 р., в якому йдеться про вихід

---

¹⁵ *Бюлетень Благовісництва й Красвої Ради УАПЦ...*, 2(12) (Інгольштадт, 1956) 7–12.

¹⁶ *Ibid.*, с. 2–6.

¹⁷ *Ibid.*, с. 19–22.

¹⁸ *Ibid.*, с. 23–24.

¹⁹ *Ibid.*, с. 28–31.

²⁰ *Бюлетень Благовісництва й Красвої Ради УАПЦ в Західній Німеччині. УАПЦ (Соборноправна)*, ред. Благовісник і Голова Красвої Ради УАПЦ в Західній Німеччині прот. Митрофан Явдась, 3(13) (Інгольштадт, 1956) 32 с.

²¹ *Бюлетень Благовісництва й Красвої Ради УАПЦ...*, 3(13) (Інгольштадт, 1956) 1–7.

²² *Ibid.*, с. 7.

І. Преловська, Документальні джерела...

першого числа емігрантського часопису в Парижі та прохання надсилати до нього матеріали про церковний рух в Україні²³. Тут же вміщено фото Головного Отамана Директорії УНР С. Петлюри у траурній рамці з повідомленням, що воно надруковане до 30-ої річниці з дня смерті.

У цьому числі “Бюлетеня” опубліковані спогади Отамана Вогоня про маловідомий факт з життя митрополита Василя Липківського, коли він благословив війська УПА в Україні²⁴, статтю Аркадія Яременка “Пошматовані душі”, написану в Чикаго (США) 12 травня 1956 р., в якій йдеться про суперечку навколо благодатності УАПЦ 1921 р.²⁵, сторінку спогадів І. Матюшенка про діяльність архієпископа УАПЦ Геннадія (Шиприкевича) під час німецької окупації на Січеславщині²⁶.

Найбільше зацікавлення викликають оприлюднені в цьому числі документи: 1) витяг з листа прот. Юрія Шумовського до єп. Рівненського Платона (Артем’юка), канцлера Св. Синоду УАПЦ від 19 грудня 1945 р.²⁷ та текст відповіді парафіяльної Ради УАПЦ (Соборноправної) в м. Фарелі (Західна Німеччина) архієпископу Григорію Огійчуку до Чикаго, США від 8 квітня 1956 року²⁸.

У другому документі, підписаному головою парафіяльної Ради УАПЦ (Соборноправної) у м. Фарелі (Західна Німеччина) Карпом Горобцем та членами – В. Потаповим, І. Плакущим та А. Євсюковою, міститься пряме звинувачення єдиного на той час єпископа УАПЦ (С) Григорія Огійчука, який приєднався до цієї Церкви, вийшовши зі складу УАПЦ на чолі з митрополитом Полікарпом (Сікорським) у порушенні головних засад діяльності УАПЦ (Соборноправної)²⁹.

Наприкінці числа вміщено інформацію про діяльність Церковно-Історичної Комісії Краєвої Ради УАПЦ в Західній Німеччині, яка започаткувала видання історичних документів відродженої УАПЦ в 1921 р. на “Рідних Землях України”³⁰. З цього повідомлення можна довідатись про список жертводавців на цю справу, а також про те, що отримані

---

²³ *Бюлетень Благовісництва й Краєвої Ради УАПЦ...*, 3(13) (Інгольштадт, 1956) 9.

²⁴ *Ibid.*, с. 10–11.

²⁵ *Ibid.*, с. 11–15.

²⁶ *Ibid.*, с. 16–18.

²⁷ *Ibid.*, с. 18–19.

²⁸ *Ibid.*, с. 19–23.

²⁹ *Бюлетень Благовісництва й Краєвої Ради УАПЦ...*, 3(13) (Інгольштадт, 1956) 19–23.

³⁰ *Ibid.*, с. 24–25.

150 доларів прот. Митрофан Явдась вжив на видання свого збірника історичних документів УАПЦ³¹.

Наступне число “Бюлетеня” починається матеріалами про архієпископа УАПЦ Нестора Шараївського³², де на першій сторінці вміщено його фото і далі оприлюднено матеріали до біографії³³ та опубліковано текст листа Нестора Шараївського до Євгена Бачинського від 27 листопада 1927 р., тобто щойно після усунення його і митрополита Василя Липківського на Другому Всеукраїнському православному церковному Соборі УАПЦ 17–30 жовтня 1927 року³⁴.

У листі він шляхетно оцінює болісний факт своєї резигнації, висловлює сподівання, що нові люди з новими силами краще будуть працювати і просить Євгена Бачинського продовжувати свою корисну працю за кордоном для розвитку УАПЦ³⁵. У цьому ж числі “Бюлетеня” надруковано статтю Аркадія Яременка “Липківці”, написану в Чикаго (США) 12 липня 1956 року³⁶. У цій публікації окрім історичного нарису з історії УАПЦ 1921 р. викладаються обставини зв’язку цієї Церкви з Ашаффенбурзьким з’їздом 25–26 серпня 1947 р. в Німеччині. До тексту статті додано Меморандум до Священного Собору Єпископів УАПЦ від 13 травня 1947 р., яке підписали 276 членів наради українського православного громадянства³⁷. Цей Меморандум є важливим у справі вивчення обставин утворення УАПЦ (Соборно-правної), оскільки основні тези було декларовано до офіційного розколу УАПЦ на чолі з митрополитом Полікарпом (Сікорським).

Тут же надруковані матеріали, які стосуються діяльності УАПЦ в еміграції, – лист митрополита Полікарпа (Сікорського) до організатора Ашаффенбурзького з’їзду Івана Гаращенко від 3 жовтня 1947 року³⁸, текст протоколу наради чотирьох єпископів у роки окупації України – Ніканора (Абрамовича), Ігоря (Губи), Сильвестра (Гаєвського) та Гри-

³¹ Протопресвітер Митрофан Явдась, *Українська Автокефальна Православна Церква...*

³² *Бюлетень Благовісництва й Красвої Ради УАПЦ в Західній Німеччині. УАПЦ (Соборно-правна)*, ред. Благовісник і Голова Красвої Ради УАПЦ в Західній Німеччині прот. Митрофан Явдась, 4(14) (Інгольштадт, 1956) 32 с.

³³ *Ibid.*, с. 2–5.

³⁴ *Ibid.*, с. 6–8.

³⁵ *Бюлетень Благовісництва й Красвої Ради УАПЦ..*, 4(14) (Інгольштадт, 1956) 8.

³⁶ *Ibid.*, с. 8–19.

³⁷ *Ibid.*, с. 19–23.

³⁸ *Ibid.*, с. 24–25.

І. Преловська, Документальні джерела...

горія (Огійчука)³⁹. Завершується це число хронікою подій з життя парафій УАПЦ (Соборноправної) в Західній Німеччині⁴⁰.

У числі № 5 “Бюлетеня” друкувалися матеріали до життєпису архієпископа Степана Орлика-Волинського⁴¹: фото на першій сторінці та біографічний нарис⁴². З інших матеріалів цього числа можна навести документи з архіву Керуючого Західно-Європейською Дієцезією УАПЦ (Соборноправної) єпископа Євгена Бачинського, зокрема статтю проф. Сергія Шелухіна “Про повстання УАПЦ і боротьбу з нею ворогів відродження України”, яку датовано 5 лютого 1926 року⁴³.

Важливою для дослідження є стаття прот. Петра Маєвського під назвою “Що нам далі робити?”⁴⁴. У цьому ж числі було вміщено витяги з епістолярних документів з архіву єпископа Євгена Бачинського⁴⁵. Цікавими для дослідження життя УАПЦ у таборний період існування парафій УАПЦ (Соборноправної) є наступний розділ часопису “Матеріали з історії УАПЦ в еміграції”, в якому вміщено спогади протопресвитера о. Григорія Антохіва про діяльність парафії УАПЦ (Соборноправної) у м. Ганновері впродовж 1946–1949 рр.⁴⁶.

Джерелом для вивчення обставин життя УАПЦ 1921 р. слугують невеликі за обсягом спогади учасників тих подій, причому цінувались подробиці зустрічей з очільниками УАПЦ, участь у богослужіннях та Всеукраїнських Соборах. Одними з таких невеличких спогадів вірного УАПЦ (Соборноправної) є спогади І. Якиміва-Метана⁴⁷, який у свій час зустрічався з митрополитом Василем Липківським. Саме з благословіння митрополита Василя він і розпочав свою працю по розбудові УАПЦ в Сибіру, Забайкаллі, Амурщині, Усурійщині, Приморщині (Зелений Клин), Манчжурії і навіть у Китаї.

---

³⁹ *Бюлетень Благовісництва й Красвої Ради УАПЦ...*, 4(14) (Інгольштадт, 1956), с. 25–28.

⁴⁰ *Ibid.*, с. 31–32.

⁴¹ *Бюлетень Благовісництва й Красвої Ради УАПЦ в Західній Німеччині. УАПЦ (Соборноправна)*, ред. Благовісник і Голова Красвої Ради УАПЦ в Західній Німеччині прот. Митрофан Явдась, 5(15) (Інгольштадт 1956) 32 с.

⁴² *Ibid.*, с. 2–5.

⁴³ *Бюлетень Благовісництва й Красвої Ради УАПЦ...*, 5(15) (Інгольштадт, 1956) 6–12.

⁴⁴ *Ibid.*, с. 12–14.

⁴⁵ *Ibid.*, с. 18–22.

⁴⁶ *Ibid.*, с. 23–28.

⁴⁷ І. Якимів-Метан, *Святий спогад*, Бюлетень Благовісництва й Красвої Ради УАПЦ..., 5(15) (Інгольштадт, 1956) 29–30.

Практично весь останній з віднайдених чисел “Бюлетеня” починається життєписом єпископа УАПЦ (Соборноправної) Євгена Бачинського⁴⁸, який присвячено біографії та обставинам його висвяти⁴⁹, публікуються фотокопії всіх документів, які стосувалися цієї висвяти⁵⁰. Ймовірно, таке докладне висвітлення проблеми висвяти з уміщенням відбитків грамот були зумовлене тим тривалим протистоянням, яке утворилося внаслідок розколу в середовищі УАПЦ і кожен крок ворогуючих сторін ретельно відслідковувався і коментувався в пресі. Тому обставини висвяти єпископа УАПЦ (Соборноправної) вимагали саме найдокладнішого висвітлення і неспростовних доказів.

Актуально сьогодні виглядає останній документ, уміщений у цьому часописі, – “Меморандум пленуму Всеукраїнської Православної Церковної Ради відносно єднання Церков і вселенськості Церкви”⁵¹, який було підготовлено десь до Другого Всеукраїнського Собору УАПЦ 1927 р., оскільки наявні підписи членів ВПЦР у складі до 1927 р. У документі йшлося про те, що розуміли під утворенням єдиної Церкви діячі УАПЦ. Наприкінці надруковано відбиток останньої сторінки документа за підписами митрополита УАПЦ Василя Липківського та членів ВПЦР архієпископів Нестора Шараївського, Івана Павловського, Антонія Гриневича, Константина Малюшкевича, єпископів Конона Бея, Володимира Самборського, Володимира Дахівника-Дахівського та інших⁵².

Можна висловити припущення, що таких чисел періодичних видань УАПЦ (Соборноправної), незважаючи на таборову скруту і обмеження, було більше, але на сьогодні вони є важкодоступними для дослідження. Цінність цих видань як джерела є великою, оскільки це були перші спроби зафіксувати документальну інформацію та свідчення очевидців після тривалої перерви у видавничій справі в УРСР 1930–1940-х рр. Після періоду політичних репресій, знищення церковного життя в підрадянській Україні, закінчення Другої Світової війни у цих виданнях з’явилася можливість продовжити церковно-видавничу справу УАПЦ.

---

⁴⁸ *Бюлетень Благовісництва й Красвої Ради УАПЦ в Західній Німеччині. УАПЦ (Соборно-правна)*, ред. Благовісник і Голова Красвої Ради УАПЦ в Західній Німеччині прот. Митрофан Явдась, 6(16) (Інгольштадт, 1956) 32 с.

⁴⁹ *Бюлетень Благовісництва й Красвої Ради УАПЦ..*, 6(16) (Інгольштадт, 1956) 2–8.

⁵⁰ *Ibid.*, с. 8–24.

⁵¹ *Ibid.*, с. 24–31.

⁵² *Ibid.*, с. 31.